

Modellek a sorok között

„Az új társadalom felépítéséért együtt dolgozik a nő és a férfi.” (1950) „A jövő ajtaját nem az apai juss nyitja meg, hanem a tudás, szorgalom, kitartás, becsület.” (1957) „A házasságban nem a szerelem a fontos, hanem a családi békeség.” (1957) „Házasságunk elromlott, szüleimet nem akarom szomorítani, a laphoz fordulok tanácsért.” (1957) „A szülői zsarnokság parancsolja el őket a szervezettől, az kényszeríti Kolozsvárra szolgálni.” (1959) „A szülők rosszul nevelték, elkényeztették nagylányukat. Az ifjún munkások megbeszéltek, hogy segítenek: mőresre tanítják.” (1960) „Anyás meleggel vár a gyár... Mesterem mintha apám lenne.” (1961) „Virágzó családi életet csakis a közösség embermesítő körében lehet élni, hiszen a család a társadalom elválaszthatatlan tartozéka.” (1962) „A házasság a fiatalok és idősebbek közös problémája... A házasság egy kicsit mindig lutri.” (1962) „A családot, azt nem szabad széjjelszakítani, a gyermekeket apa vagy anya nélkül hagyni.” (1963) „...minden pillanatban gyógyulni akart, a szerelmes asszony és anya szenvedélyes erejével. És a betegség meghátrált előtte.” (1963) „A gyermek értse meg

szüleit, nevelje őket.” (1965) „Apa: IMSZ-gyűlésen is meg kéne szidják, nekik nagy szavuk volna.” (1964) „A KISZ-bizottság az iskola kiszolgálója lett, legalábbis nálunk.” (1966) „A KISZ-alapszervezetet szeretnénk a magunkénak érezni, nem pedig a diákok felett álló, tanárok rendelkezését végrehajtó szervnek látni.” (1966) „A KISZ-szervezet foglalkozék erkölcsi kérdésekkel is: védje meg a fiatal asszonyok becsületét.” (1967) „A fiatal házasok öregesen élnek.” (1967) „Tisztaság — fél szerelem.” (1971) „Az otthon ereje mindig összetart.” (1972) „A képzőművész házaspár nyolc gyermeke közül hét tanul zenét, vívni, úszni, balettezni járnak. Házukban mindig zene szól.” (1972) „Sok diákházasság célja csak az érdek: ne maradjak egyedül a kihelyezésre.” (1973) „Az otthon csak szálloda, ahol eszik, pihen, ruhát vált az ember.” (1974) „Az iskola után kilépnék a gyárból; az esküvő bevételeiből megterítik az oktatás költségét, azután már tartsa el őket a férjük.” (1976) „Ne legyen félszárnyú kint az életben a székely gyermek.” (1978) „Kevés a családban eltöltött idő, nem azért, mert a gyerekek nem igénylik, hanem mert nem azt kapják tőle, amit várnak.” (1978)

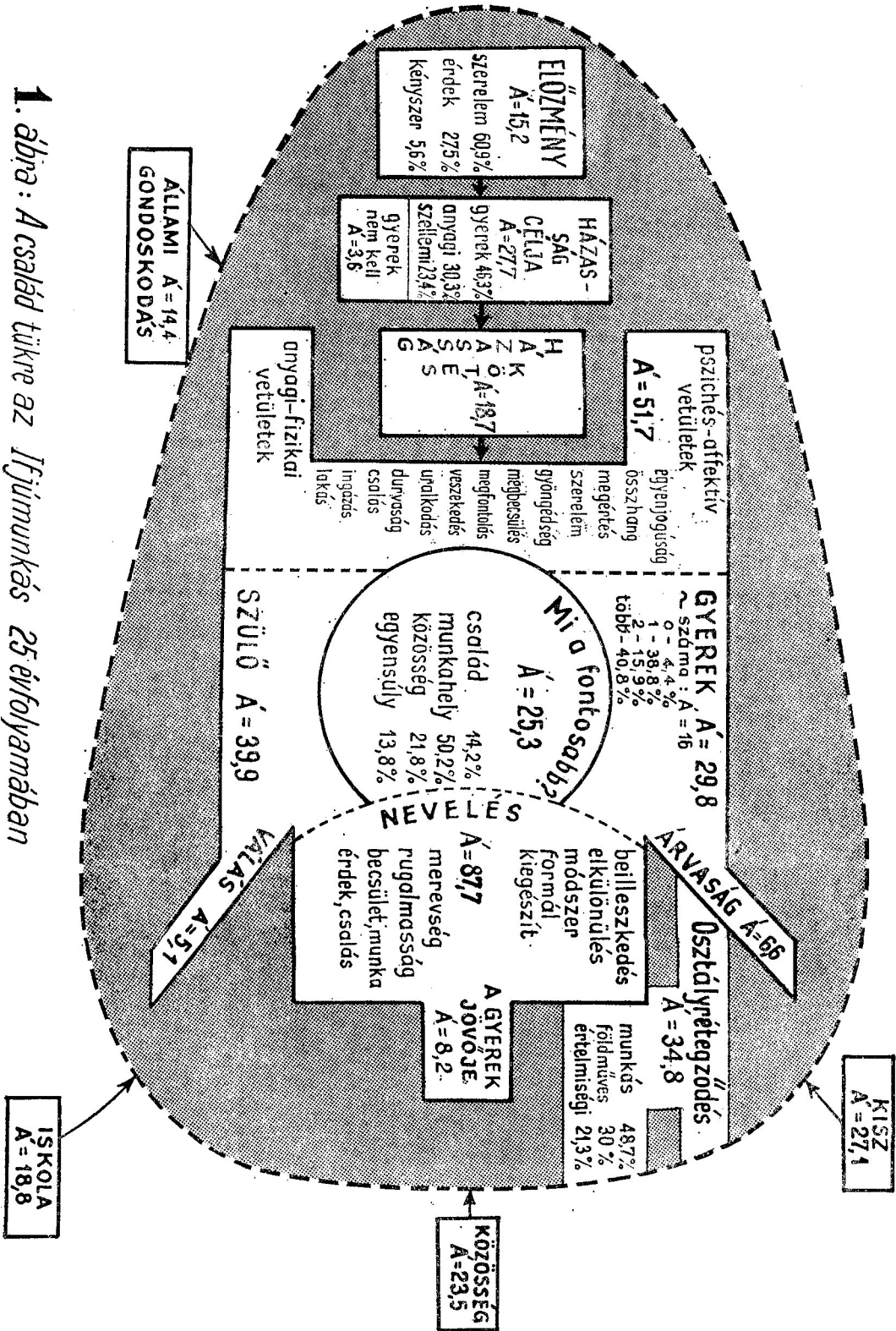
A KUTATÁS MÓDSZERE: TARTALOMELEMZÉS

Ne hagyjuk tovább találgatni az olvasót, hogy mi kerekedhet ki ebből a talán igen tarka idézetesből. A látszatra alig illeszkedő kijelentéseket két szál fűzi össze: közös forrásuk az Ifjún munkás, és valamennyi a lap által képviselt fiatalok családdal kapcsolatos véleményére, családi viszonyaira vagy az ezeket pótló más kötődéseire utal. Ezzel tulajdonképpen már vázoltuk tanulmányunk témáját. A család változó valóságát vizsgáltuk, társadalmi szerepét, melyet semmilyen más kerettel nem sikerült ez idáig pótolni, s amely a nemzetiség életében még megsokszorozódik. Minthogy a mostani családok legkritikusabb tagjai, s a jövő családjának alapítói a fiatalok, nem közömbös az ő szempontjukból végezni ezt a vizsgálódást. Erre rögzített anyagként az Ifjún munkás kínálkozik mint a fiatalok országos szintű sajtóorgánuma. Természetesen túlzás lenne a kutatás eredményeit úgy értelmezni, mint egész ifjúságunk családészményét, hiszen a lap nem jut el minden fiatalhoz, és a szerkesztés minden demokratizmusa ellenére sem csupán a befogadó tömeg, hanem az ún. „irányító szubjektum” — esetünkben a KISZ Központi Bizottsága — véleményét, elveit is köz-

vetíti. Az is igaz viszont, hogy változó következtetéssel ugyan, de mindig megvalósul egyfajta visszacsatolás, s így a lap szava többé-kevésbé az olvasó szava is. Következésképp az Ifjún munkás hasábjain tételesen vagy közvetve kifejezett családmintákban keveredik a politikai elvárási rendszer, az általános társadalmi vélekedés és egy réteg, a fiatalok családészménye. E minták korszakonként több összetevőjükben változnak, ezért nem önmagukban, hanem egymáshoz való viszonyukban is vizsgáltuk őket.

A kutatás módszere a tartalomelemzés volt. Az anyag mérete szinte követelte ezt a módszert, mégis csak óvakodva mertünk belevágni, hiszen tudomásunk szerint nálunk még sem elméleti ismertetése, sem alkalmazása nem jelent meg. A tartalomelemzést itt nem az irodalomelméletből ismert értelemben, hanem egy újabb keletű szakkifejezésként, egy interdiszciplináris módszer megjelölésére használjuk. Antal László (1.) meghatározása szerint a tartalomelemzés segítségével „közlemények, üzenetek törvényszerűen visszatérő sajátosságai alapján módszeres és objektív eljárással olyan következtetéseket vonunk le, amelyek a közleményekben nyíltan kimondva nincsenek, de az üzenet megszerkesztettségének, azaz a kódolásnak a módjából kiolvashatók.” Ez

1. ábra: A család tükrre az Ifjúmunkás 25 évfolyamában

lenne a tartalomlemezés célja. Ami a technikáját illeti: a közlemények elemeinek, szövegek esetében szavainak vagy nagyobb egységeinek az osztályozásából áll. A nagyszámú elemet kódoljuk, néhány előre meghatározott kategóriához soroljuk be, és mint a kategóriák képviselőit értelmezzük. Az egyes kategóriák megterheltsége vagy „szegénysége” általános következtetéseket sugall.

Ezzel a módszerrel elemeztük az Ifjúmunkás 25 évfolyamát, hogy felvázolhassuk: a különböző korszakokban milyen családtípust, családi és közösségi viszonyhálózatot részesít előnyben, illetve közvetít az ifjúság felé a lap. Az 1922-ben alapult kommunista Ifjúmunkás 1950-ben indul új útjára. Vizsgálatunk nyolc részre tagolódik: 1. 1950—52; 2. 1957—1959; 3. 1960—1962; 4. 1963—1965; 5. 1966—1969; 6. 1970—1972; 7. 1973—1975; 8. 1976—1978. (Az 1979-es évfolyamot technikai okok, az 1980-ast befejezetlensége miatt nem elemeztük. Az első látásra teljesen önkényes korszakolást részben az indokolja, hogy évenként nem, háromévenként ellenben már megfigyelhető bizonyos hangnemműváltás, újfajta viszonyulás.)

Az anyag szinte áttekinthetetlen mennyisége miatt a következő lépték alapján vettünk mintát belőle: az egyes évfolyamok minden harmadik számát, laponként pedig a 3—4. oldal riport-, illetve jegyzetanyagát tanulmányoztuk. E lépték révén nyer újabb értelmet — egyszerűsíti a számitásokat — az imént vázolt korszakolás, hiszen három év minden harmadik lapszámának adatai éppen az illető korszak évi átlagának felelnek meg. Az áttanulmányozott és kijegyzetelt minta nagysága tehát: 25 évfolyam 425 lapszámának kb. 850 újságcíkje. Az osztályozás alapegysége a téma vagy kijelentés: a szónál nagyobb ún. „gondolati egység” (2.), amely bővebb fogalom, mint a nyelvtudományi mondat, rövidebb vagy hosszabb is lehet a mondatnál. Az írásunkat bevezető idézetek mindegyike egy-egy ilyen kijelentés. Hadd idézzünk még néhányat: „Gyermekeim nem ismétlik meg az én fiatalságomat...” „.... az utca nevelte őket...” „.... anyja mosolygott, mert fiát megbecsülik.” — Az elemzés első szakaszában az ilyenzerű kijelentések sokaságát kódoljuk: a család problémakörét leíró, átfogó kategóriákhoz soroljuk őket. E nagy értelemi-tartalmi síkok felvétele kulcslépése minden tartalomlemezésnek, hiszen a munka második, magasabb rendű szakaszában, az adatok értelmezésekor, csak olyan következtetéseket vonhatunk le, amilyeneket a kategóriák terheléséből kiolvassunk.

25 ÉV ÖSSZKÉPE A CSALÁDRÓL

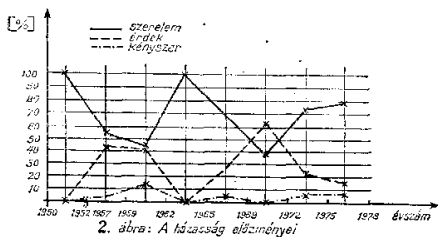
Elemzésünk kategóriarendszerét képszerűen az első ábrán próbáltuk összefoglalni.

A rajz egyetlen rejtjele az „Á” az illető kategória 25 évi átlagos terhelését jelenti. A központi és egyben legbokrosabb kérdéskör magáé a családé. Az összes többi ennek alkategóriája, előzménye, következménye vagy éppen pótlójaként csoportosul köré. A kategóriákat jórészt

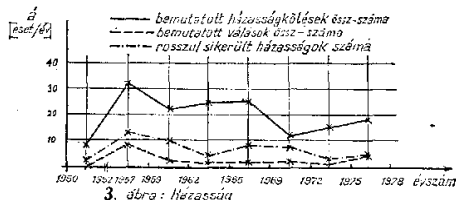
maga a kódolásra váró minta sugallta. A családproblémát mintegy megelőző három tartalmi sík a házasság indítéka, célja és megkötése. Az okok dimenziójában három alkategóriát vettünk fel: szerelem, érdek, kényszer. Új erkölcs és magartásforma tükröződik a szerelmi és kényszerházasságok arányában (60,9—5,6 százalék), de meggondolkoztatóan nagy az érdekházasságok száma (27,5 százalék), jóllehet nincs alkalmunk ellenőrizni, hogy ez a valóságot tükrözi, vagy az Ifjúmunkás nevelő szándéka duzzasztotta fel kissé. Az egyik legnagyobb terhelésű kategória, a cél logikailag megelőzi ugyan a házasságot, de legtöbb esetben csak utána tisztázódik, fogalmazódik meg (Á=27,7 említés évente). Itt az első három alkategória nem mindig zárja ki egymást, kevés család teszi fel az életét egyetlen célra. Ahol nem volt nagyon hangsúlyozott valamelyik cél dominációja, többet is megjelölve érzékeltettük az egyensúlyt. Adataink szerint ez az egyensúly egy kicsit eltolódik a gyermek javára (46,3 százalék) és a szellemi, kulturális célok rovására (23,4 százalék). A „gyerek nem kell” sík felvétele főlegesennek tűnhet, hiszen a gyermeknevelés helyett mindig megjelenik az anyagi vagy szellemi cél, illetve mindkettő. Minthogy azonban a gyermekvállalás, a gyermekek száma messze túlgűrűzik a család határain, feltáró értékű a gyermeket eleve nem tervező házasságok számbavétele. A házasságkötések és válások arányát nincs módunkban a valósághoz viszonyítani — a statisztikai évkönyvek idevágó adatai az összlakosságra vonatkoznak —, de úgy tűnik, az Ifjúmunkás alkotta kép (27 százalék válás) borúsabb a valóságnál.

A családtömbön belül maga a kategóriák alakulása is releváns. Feltűnő a pszichés-affektív és az anyagi-fizikai vetületek felbukkanásának aránytalansága. A családi viszonyok, a házastársak közti hangulat, az egyenjogúság, a gyermeknevelés megannyi kategóriája közt szinte csak loppal jelenik meg a család anyagi helyzete utaló néhány megjegyzés. Az anyagi boldogulás, a lakásprobléma, az ingázás többnyire más vonatkozásokba ágyazva, az állami gondoskodást kiemelő vagy éppen egy család anyagiaságát bíráló céllal bukkán fel. A jelenség magyarázatát csupán feltevéseink helyettesítik. Attól óvakodott volna az Ifjúmunkás, nehogy a polgári család anyagiakra koncentráló modelljét közvetítse a fiatalok felé? Vagy korunk családjának anyagi gondjait megoldották tudja, s a bokrosabb szellemi, erkölcsi kérdések felé irányítja az ifjúság figyelmét?

Már a házasság céljának elemzése előrevetítette, hogy nagy terhelésű és szerteágazó kategória lesz a gyermekre vonatkozó. A gyermekek számát évente átlagban csak tizenhatszor említi a vizsgálat mintája, de a kialakult kép végül is pozitív: a lap alig mutat be gyerektelen családot (4,8 százalék); a többgyermekes családtípus dominál (40,8 százalék). Igaz ugyan, hogy csak hajszállal kevesebb ennél az egykét nevelgető családok szereplési aránya (38,8 százalék).

2. ábra: A házasság előzményei

3. ábra: Házasság

A nevelés, 87,7 évi átlagterheléssel felmérésünk legtekintélyesebb kérdésköre. Ezen a síkon belül alkalmunk nyílt egy-egy egymást kizáró fogalmat szembeállítani, dichotóm kategóriapárokat alkotni: beilleszkedés—elkülönülés, becsület—csalás, a magatartás rugalmassága, illetve merevsége. Minthogy a nevelés nemcsak a szülő munkája, vizsgálódásunk nem állhat meg a családkérdés mezsgyéjén, ki kell terjednie a fiatalok oktatását, erkölcsi-szociális nevelését biztosító intézményekre, társadalmi csoportokra is. Szorosan vett témánkon túllépniünk azért is indokolt, mert mint később grafikonnal is bizonyítjuk, a szülő—gyermek viszony igen gyakran negatív előjelű, meg kellett keresnünk tehát azokat a családon kívüli kötődéseket, melyek kiegészítik, illetve helyettesítik a meglazult szülő—gyermek kapcsolatot. Így bővült kategóriarendszerünk három igen nagy terhelésű dimenzióval: KISZ — 27,1; közösség — 23,5; iskola — 18,8 említés évente. Természetesen csak azok a szimbólumok kerültek a csoportok valamelyikébe, amelyek a KISZ-nek, közösségnek vagy iskolának a fiatalok gondolkodását alakító szerepére utalnak. A közösség, munkahely megnövekedett szerepét tükrözi — sajnos torzíva —, a „mi a fontosabb” tartalmi sík is. Az eszményi egyensúly vagy a családi érdek várható uralkodása helyett adatainkban a munkahely kerül a fontossági rangsor élére, s ezt a közösség követi. E torzulás okát empirikus módszerrel már nem tárhatjuk fel, így ismét feltevésekre kényszerülünk. Minthogy 25 év átlagáról van szó, statisztikánk meglepő eredményét nem tekinthetjük a sematikus korszak politikai propagandájának. Talán inkább a szerkesztői rutin műve az egész: nem ritkán az irányító szubjektum elvárásaihoz is igazodó cikkíró hősenek munkahelyi, közösségi viszonyaira összpontosít, csupán futó megjegyzésekkel érinti családi életét, azt a benyomást keltve az olvasóban (és azt kódolva a felmérés adataiba), mintha a munkahely jóval fontosabb lenne az interjúalany számára, mint a család.

Végül még egy kategóriacsoporttal kiegészítettük a lapból kivett családképet: a bemutatott családok 48,7 százaléka munkás, 30 százaléka földműves, 21,3 százaléka értelmiségi, ami körülbelül megfelel a társadalom osztályrétgazdóságának.

Az elmondottak alapján felvázolhatjuk azt a családtípust, amelyet az Ifjúmunkás 25 évfolyama cikkek sokaságába kódolva közvetít olvasótáborára felé. A szerelemre épített, fő célként a gyermeket

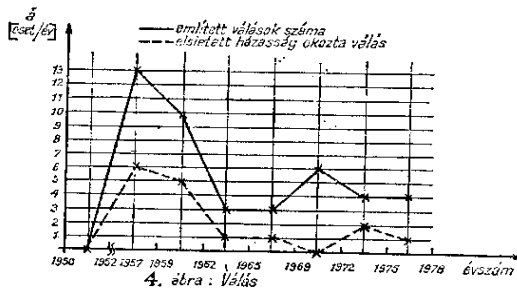
vállaló, többgyermekes család ideálja az érzelmi-lelki szálak egész szövevényét táplálja, de alig figyel az anyagi gondokra — ezeket az állam, az igazságos rend megoldotta. Neveléseszménye a beilleszkedést, rugalmasságot, becsületes munkát szorgalmazza. A szülő nevelő munkája mellett jelentékeny szerepet kap a KISZ, a közösség, az iskola.

Minthogy a tartalomelemzés második szakaszában, az adatok értelmezésekor valaminek a hiánya is fontos tartalmi adat lehet, megjegyezzük, hogy a nevelés kérdéskörébe eleve felvett, az anyanyelv ápolására, a nemzeti hagyomány-kultúra továbbvitelére választ váró kategóriák úgyszólván „üresek” maradtak. Talán az elemzett mintánkon kívüli oldalakon, lapszámokban felbukkan a családnak ez az oly fontos feladata, de felmérésünk tanúsága szerint vitatható, hogy ez a jelenlét mennyire rendszeres, figyelemfelhívó, tehát eredményes.

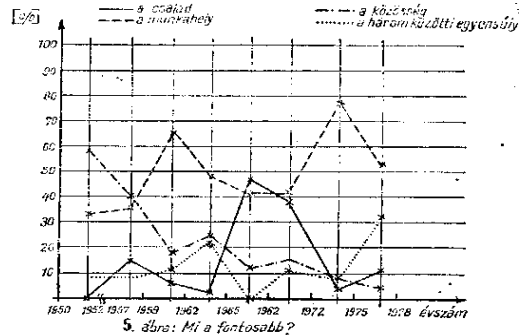
A CSALÁDESZMÉNY VÁLTOZÁSA

Az Ifjúmunkás általános preferenciáit, irányulását elemző 25 évnvi összképet árnyaltabbá s egyben hitelesebbé teszi a diakrónikus, korszakokat összehasonlító vizsgálat.

Az első, 1950—1952-es korszak hangját az indulás buzgalma kissé harsogóvá erősíti; a propaganda még nem találta meg a megfelelő művészi, zsurnalisztikai áttételeket; a politikum sűrűn átszövi a családi vonatkozású kijelentéseket is. Hogy csak egy példát említsünk: a fiatal mester így nyújtja át ajándékát: „Édesanyám, az ötéves terv megszavazása alkalmából fogadd el tőlem ezt a kis ajándékot”. Nemcsak a családi tárgyú írásokra jellemző, hogy a mozgósító szándék főképp pozitív példákat válogat, a negatívakat szinte kizárólag a múlttal kapcsolatban emlegeti. Az érdekből, kényszerből kötött vagy elszett házasságok száma, s mintegy következményként a válások száma is zéró e korszakban. Minden említett házasságot szerelemből kötnek, célja egyetlenegy kivetéssel a gyermek, méghozzá az esetek 68 százalékában a kettőnél több gyermek. A korszaknak szinte mottója lehetne ez az 1950-ből származó kijelentés: „A gyermek a legdrágább kincs, a legértékesebb tőke, a jövő”. De e kincs ápolására alig gondolt ekkoriban a lap; a neveléssel, az érzelmi étellel kapcsolatos kijelentések grafikonja mélyponton van ebben a korszakban. A szülő—gyermek viszony idealizált: kizárólag boldog gyermekorsókkal ismerkedünk

4. ábra: Válás

5. ábra: Mi a fontosabb?

meg, s a szülő beállítása is kevés kivétellel pozitív. Bár az esetek 58 százalékában a közösség, 34 százalékában a munkahely, a család pedig egyszer sem kerül a fontossági sor élére, érdekes, hogy a fiatalok sorsát, gondolkodását a közösség, a szervezet és az iskola évente átlagban 0,1, illetve 7 esetben, tehát igen-igen ritkán alakítja.

Az 1957-ben újrainduló lap a közben lezajlott történelmi események, társadalmi változások, szerkesztőcserék nyomán irányt adó elveivel együtt családészmenyt is átforgatja. E korszak Ifjúmunkása jóval nagyobb hangsúlyt fektet a családproblematikára, s ami igazi fejlődést jelent: kritikusan, árnyaltabban mutatja be azt. Ebben az időszakban a legmagasabb a bemutatott házasságok (31), de a válások (13) évi átlaga is. Ez utóbbinak mintegy indokolásaként viszonylag nagy az érdek- (11) és az elsietett házasságok (6) évi említése is. A házasság céljai közt a gyermekvállalás rovására 27 százalékban szerepelnek anyagi természetűek. Ebből szinte már következik, amit számadataink is bizonyítanak, hogy több gyerek helyett e korszak preferenciája az egyke (54 százalék). Ugrásszerűen, 3-ról 86-ra, illetve 27-ről 114-re nő az érzelmi—hangulati, illetve a nevelésre utaló szimbólumok évi felbukkanása. Az 1957—1959-es időszakra leginkább jellemző a szülőellenes beállítódás: a szülőkkel kapcsolatos kijelentések fele negatív előjelű, s a szomorú gyermeksorsok átlaga is a korábbi 0 százalékról 35 százalékra ugrik, természetesen a szülők számlájára. Helyüket mintha az IMSZ (38-as évi átlag), a közösség (34-es évi átlag) és az iskola (15-ös évi átlag) foglalná el: „Az IMSZ neveli a fiatalokat, alakítja a szülőket.” (1958)

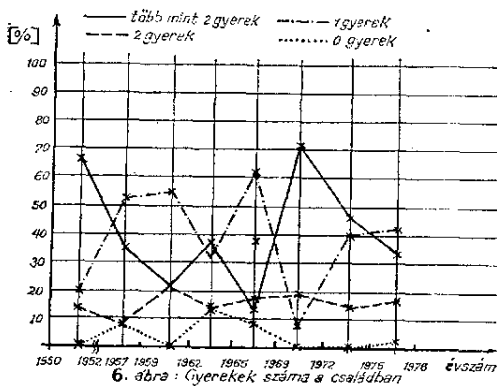
Az 1960 és 1962 közti időszak családideálját úgy jellemezhetnénk, mint az előbbi kettő közti arany középutat. Az értékek közelebb állnak az 1957—1959-es adatokhoz.

Az 1963—1965-ös lapszámok ismét derűsebb családkepet közvetítenek az ifjúság felé. A válást, az érdek- és kényszerházasságokat azzal utasítja el a lap, hogy nem vesz tudomást róluk. Grafikonjainkban ezek a kategóriák zéróhoz közeli értékeket vesznek fel, a szerelemházasság ellenben 100 százalékos gyakoriságú. A szülő szó negatív értékű előfordulásai évi 6—7-re csökkennek, de a szervezet és a közösség befolyása to-

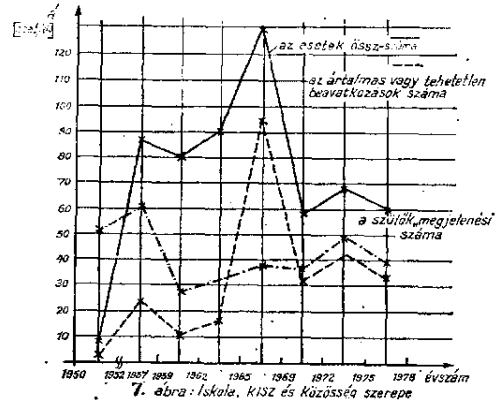
vábbra is igen erős, évente átlagban 90 idevágó szimbólumot számláltunk.

Az 1966—1969-es korszak alapján akár társadalomkritikai folyóiratnak is nevezhetnénk az Ifjúmunkást. Ezekben az években szinte minden sorával csatát vív a lap: merészen és tárgyilagosan, kérlelhetetlen következetességgel minden ellen, ami igazságtalanság, ami formalizmus, ami közöny — családban, társadalomban egyaránt. Főképp a társadalomban, mert ez a kritikus közösségi feladatvállalás mintha háttérbe szorítaná a család kérdéskörét. Bár még mindig túlsúlyban van, de az előbbi korszakhoz képest csökken, s így a valósághoz inkább közelít a szerelmi házasságok száma (68 százalék); nő az érdekből és kényszerből kötöttéké (32 százalék). A házasságban az anyagi célok uralkodnak el, s ennek megfelelően, a gyermeket nem vállaló családok aránya eléri a 25 év legmagasabb értékét, 28 százalékot, az egykézűk szintén maximális (61 százalék), a több gyermeket nevelők aránya pedig minimumra csökken (11 százalék). Ugyanezt a feltáró, javító szándékú hibakeresést olvasuk ki a gyakran felbukkanó negatív szülő-szimbólumokból (évente 20), boldogtalan, ferdére sikerült gyermeksorsokból (25 eset éventént), de leginkább a család és társadalom kapcsolatát vizsgáló kategóriákból. A korábbiakban a szülők elmarasztalását mintegy ellensúlyozta a szervezetben való feltétlen bizalom. A korszak legnagyobb fordulatát épp a KISZ munkáját érő első, de máris kemény és egyre sokasodó bírálatok jelentik. A KISZ, a közösség és az iskola hatása a fiatalokra évente 130-szor jut kifejezésre, s ebből 98 beavatkozás eredménytelen, vagy éppen ront a helyzeten. A „mi a fontosabb” kérdésre első ízben — és utoljára — válaszolnak többen család említésével (46 százalék), mint a munkahelyével (42 százalék).

1970—1972 között változik a kép: a család nemcsak fontossági sorrendben adja át első helyét a munkahelynek, hanem kategóriarendszerünk minden síkjában megcsappan a rá utaló szimbólumok száma. A szervezet, iskola, közösség iránti tartózkodás (gyakran érdektelenség) jut kifejezésre abban, hogy a fiatalok alig említik őket problémáik kontextusában. Jót is, rosszat is fele annyit mondanak róluk, mint a korábbi korszakban (említések száma 59, negatív beállítások

6. ábra: Gyerekek száma a családban

7. ábra: Iskola, KISZ és közösség szerepe

száma 31 évente). Ami a család belső életét illeti, az elrettentő példák híve ez a korszak: az érdekházasságok aránya eléri a 64 százalékot, a szerelemből kötöttéké 38 százalékra zuhan, s szinte várhatóan a válások aránya közel 50 százalék. Ebből a borús családképből kirí a több gyermek gondolatának nyomatékos hangsúlyozása: az esetek 71 százalékában ilyen családokra utalnak a kijelentések.

Az 1973—1978 közti két korszak kisebb ingadozásokkal a pozitív példákat részesíti előnyben. Sok a szerelemházasság (78 százalék), kevesebb a válás (30 százalék körül). A házasság céljai mintha egyensúlyra törekednének: növekszik a szellemi természetű célok aránya (28 százalék), de vele együtt a gyermeket elutasító családoké is (23 százalék). Az egyke divatja erősödőben van (42 százalék), pedig tételesen mást hirdet a lap: „Egy népcsoport megmaradásának — tehát még nem szaporodásának — alsó határa családokként legalább három gyermek. Aki ennél kevesebbet tervez, a társadalom érdekei ellen tervez.” (Dr. Nagy András, 1978. június 11.). Fokozódó érdeklődést olvasunk ki a nevelésre (42 évente) és a lelki-erkölcsi kérdésekre (119 évente) utaló szimbólumok nagyobb évi átlagából. A KISZ-nek, iskolának, közösségnek ebben az idő-

szakban sem sikerült visszanyernie a fiatalok bizalmát, a magánügyekbe való bevonásukat és pozitív vagy negatív hatásukat kirajzolójú görbe mozdulatlanul áll a korábbi időszak szintjén. A család, munkahely és közösség rangsora ellenben újszerűen alakul: a munkahely vezet, de már csak 51 százalékkal, és fokozatosan alakul (32 százalék) a mostanáig alig kibetűzhető egyensúly életünk három pólusa között.

Van-e értelme e hosszú búvármunkának és méricskélésnek? A számadatok sokaságát s a belőlük adódó következtetéseket azzal a bizakodással soroltuk fel, hogy az Ifjúmunkás családsképe alapján sikerül felvillantunk, ha nem is éles tükörképét, de hiteles körvonalait annak a családeszménynek, mely nemzetiségi létünk e huszonöt éve alatt formálódott. Ennek az ideálnak közvetítője és alakítója is az Ifjúmunkás, hiszen a sajtó és minden tömegkommunikációs eszköz ideálformáló és véleménybefolyásoló hatását nem kell bizonyítanunk.

ZSIGMOND EMESE

- 1. Antal László: **A tartalomlemzés alapjai** Budapest, 1976.
- 2. Veikko Pietilä: **Tartalomlemzés** Budapest, 1979.